

HARBIY BILIM YURLARDA INGLIZ TILIDA OG‘ZAKI NUTQ KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH: SAMARALI USULLAR VA YONDASHUVLAR

Abdullayeva Sanobar Xamzayevna,

*IV Akademiyasi O‘zbek tili va xorijiy tillar kafedrasida o‘qituvchisi,
mustaqil tadqiqotchi*

Email: sanoabdullaeva38@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-6133-4776>

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18932840>

Annotatsiya. Bugungi kunda, zamonaviy texnologiyalarning rivojlanishi va yangi o‘quv metodlarining joriy etilishi bilan, ingliz tilida og‘zaki nutqni rivojlantirish uchun ko‘plab samarali usullar mavjud. Ushbu maqolada, harbiy bilim yurtlarida ingliz tilida og‘zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishning samarali usullari haqida batafsil ma‘lumot beriladi. Bunda, ta‘lim jarayonida kursantlarni faol ishtirok etishiga, zamonaviy texnologiyalarga va mavzuga oid materiallar va resurslarni tanlashda e‘tibor berishga alohida urg‘u beriladi. Shu nuqtai nazardan, ingliz tilida og‘zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishning samarali usullarini tahlil qilib, harbiy bilim yurtlarida ta‘lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishga yordam beradi.

Kalit so‘zlar: kursant, global kommunikatsiya, og‘zaki nutq, simulyatsiya, interaktiv o‘qitish usullari, audio material.

Аннотация. Сегодня, с развитием современных технологий и внедрением новых методов обучения, существует множество эффективных методов развития устной речи на английском языке. В данной статье представлена подробная информация об эффективных методах развития компетенции в области устной речи на английском языке в военных учебных заведениях. В этой связи особое внимание уделяется активному участию курсантов в учебном процессе, использованию современных технологий и выбору предметно-ориентированных материалов и ресурсов. В этом контексте анализ эффективных методов развития компетенции в области устной речи на английском языке поможет сделать учебный процесс в военных учебных заведениях более эффективным и интересным.

Ключевые слова: курсант, глобальная коммуникация, устная речь, моделирование, интерактивные методы обучения, аудиоматериалы.

Abstract. Today, with the advancement of modern technologies and the introduction of new teaching methods, numerous effective methods for developing English oral communication skills exist. This article provides detailed information on effective methods for developing English oral communication skills in military educational institutions. In this regard, special attention is paid to the active participation of cadets in the educational process, the use of modern technologies, and the selection of subject-specific materials and resources. In this context, analyzing effective methods for developing English oral communication skills will help make the learning process in military educational institutions more effective and engaging.

Keywords: cadet, global communication, oral communication, modeling, interactive teaching methods, audio materials.

Kirish. Ingliz tili global kommunikatsiyaning muhim asosi bo‘lib, harbiy bilim yurtlarida kursantlar uchun bu tilni o‘zlashtirish alohida ahamiyatga ega. Asosiy maqsad nafaqat til o‘rganish, balki og‘zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishdir. Harbiy sohada samarali muloqot qilish, aniq fikr bildirish va bir-birini tushunish muhimdir, chunki bu

jarayonlar har qanday vaziyatda tez va to'g'ri qarorlar qabul qilishni talab etadi. Shu sababli, ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasining rivojlanishi harbiy ta'lim jarayonining ajralmas qismidir. Shuningdek, kursantlar o'rtasida nutq faoliyatini rag'batlantirish, baholash usullari va mezonlar, o'zaro fikr almashish sessiyalari va o'qituvchilar bilan talabalar o'rtasidagi fikr-mulohazalar muhim o'rin tutadi. Bularning barchasi ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishda muvaffaqiyatli natijalarga erishish uchun zaruriy omillardir.

Adabiyotlar tahlili. Mazkur tadqiqot doirasida og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishga oid ilmiy manbalar tahlil qilindi. Jumladan, J.Yo'ldoshev pedagogik texnologiyalar va kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim jarayonini tashkil etish masalalarini yoritib bergan bo'lsa, N.Mahmudov nutq madaniyati va muloqot jarayonida nutqning ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslab beradi. Shuningdek, A.A.Abduqodirov va A.X.Pardayev ta'lim jarayonini texnologiyalashtirish orqali samarali o'qitish usullarini ishlab chiqqan. D.Bolbekova esa xorijiy tillarni o'qitishda og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlarini tadqiq qilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda tahliliy, taqqoslash va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, harbiy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitish jarayonida qo'llanilayotgan interaktiv metodlar, audio-video materiallar va simulyatsiya usullarining samaradorligi ilmiy-nazariy jihatdan o'rganildi hamda mavjud pedagogik tajribalar asosida xulosalar chiqarildi.

Tahlillar va natijalar. Harbiy bilim yurt xorijiy til fani o'qituvchilari va kursantlar o'rtasida samarali muloqot o'rnatish, interaktiv o'qitish usullaridan foydalanish, o'yinlar va simulyatsiyalar orqali o'rganish, shuningdek, audio va video materiallardan foydalanish orqali, bu maqsadga erishish mumkin.

Ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasining ahamiyati

Ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasi harbiy bilim yurtlarida kursantlar uchun muhim ahamiyatga ega. Bu kompetensiya nafaqat til o'rganish jarayonida, balki kelajakdagi professional faoliyatda ham katta rol o'ynaydi. Ushbu bo'limda og'zaki nutq kompetensiyasining ta'lim jarayonidagi ahamiyati, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari va mavzuga oid materiallar tanlashda quyidagi kriteriyalar e'tiborga olinishi kerak:

Talim jarayonida faol ishtirok etishning ahamiyati. Ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasi kursantlarga nafaqat o'z fikrlarini ifoda etish, balki o'zaro muloqotni rivojlantirish imkonini beradi. Ta'lim jarayonida kursantlar faol ishtirok etishlari, o'z fikrlarini bildirishlari va boshqalar bilan fikr almashishlari muhimdir. Bu jarayon, o'z navbatida, kursantlarni o'zlarining fikrlarini aniq va to'g'ri ifoda etishga o'rgatadi, shuningdek, ularning ishonchini oshiradi. Og'zaki nutq, shuningdek, jamoa ishida ham muhim ahamiyatga ega – kursantlarning birgalikda ishlash qobiliyati va jamoaviy

muammolarni hal qilishdagi ishtiroklari ularning kelajakdagi harbiy vazifalarida foydali bo'ladi.

Og'zaki nutqni rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish. Zamonaviy texnologiyalar og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Internet, mobil ilovalar va turli multimedia resurslari kursant uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Masalan, virtual xonalar, onlayn muloqot platformalari va audio-video materiallar yordamida talabalar o'zaro fikr almashishlari va amaliyot o'tkazishlari mumkin. Ushbu texnologiyalar shuningdek, o'zaro hamkorlik va tajriba almashish imkoniyatlarini kengaytiradi, bu esa talabalar uchun o'zlarini yanada erkin his qilishlariga yordam beradi.

Mavzuga oid materiallar va resurslarni tanlash kriteriyalari. Og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishda mavzuga oid materiallar va resurslarni tanlashda bir necha kriteriyalarni hisobga olish zarur. Birinchidan, materiallar kursantlarning qiziqishlari va ehtiyojlariga mos kelishi kerak. Ikkinchidan, resurslar sifatli va zamonaviy bo'lishi lozim, chunki ular o'z ichiga zamonaviy kontekstlarni olishi va kursantlarni haqiqiy hayotdagi vaziyatlarga tayyorlashi kerak. Uchinchidan, materiallar kursantlarning nutq faoliyatini rivojlantirishda yordam beradigan turli xil uslublarni o'z ichiga olishi zarur. Ushbu kriteriyalarni hisobga olgan holda, o'qituvchilar talabalar uchun eng samarali ta'lim muhitini yaratishga yordam berishlari mumkin. Umuman olganda, ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasining ahamiyati harbiy bilim yurtlarida ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lib, bu kursantlarni kelajakdagi professional faoliyatlariga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi.

Kursantlar o'rtasida nutq faoliyatini rag'batlantirish. Ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishda kursantlar o'rtasida nutq faoliyatini rag'batlantirish juda muhimdir. Bu jarayon, nafaqat tilni o'rganish, balki talabalar o'rtasida kommunikatsion ko'nikmalarni rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Ushbu bo'limda, nutq faoliyatini rag'batlantirishning bir necha asosiy usullari ko'rib chiqiladi.

Nutq faoliyatini rag'batlantirishda baholash usullari muhim ahamiyatga ega. Kursantlar o'z nutq ko'nikmalarini baholash orqali o'z natijalarini ko'rishlari va o'zlarini rivojlantirishga undashlari mumkin. Baholash usullari turlicha bo'lishi mumkin: o'zaro baholash, o'qituvchi tomonidan baholash va o'z-o'zini baholash. Bunday baholashlar, kursantlarni o'z fikrlarini erkin ifoda etishga, nutqni yaxshilashga yordam beradi. Baholash mezonlari esa aniq va tushunarli bo'lishi, kursantlarni o'z maqsadlariga erishish uchun motivatsiya berishi zarur. O'zaro fikr almashish sessiyalari - kursantlar o'rtasida nutq faoliyatini rag'batlantirishning samarali usuli hisoblanadi. Bu sessiyalar, kursantlar o'z fikrlarini erkin ifoda etishlariga, bir-birlari bilan fikr almashishlariga va turli nuqtai nazarlarni tinglashlariga imkon beradi. O'zaro fikr almashish jarayoni, kursantlar o'rtasida ijtimoiy muloqotlarni kuchaytiradi va ularga o'z nutq kompetensiyalarini amaliyotda sinab

ko‘rish imkonini beradi. Bunday sessiyalarda o‘qituvchi rol o‘ynashni osonlashtirishi va muhokama mavzularini aniq belgilashi kerak.

O‘qituvchilar va kursantlar o‘rtasidagi fikr-mulohazalar ham kursantlar o‘rtasida nutq faoliyatini rag‘batlantirishda muhim omil hisoblanadi. O‘qituvchilar, kursantlar bilan doimiy muloqotda bo‘lishlari va ularning fikrlarini tinglashlari kerak. Bu, kursantlar o‘z fikrlarini ifodalashda ishonch hosil qilishlariga yordam beradi. O‘qituvchilar, fikr-mulohazalar orqali kursantlar bilan o‘zaro aloqani kuchaytirishi va ularning o‘shishiga hissa qo‘shishi mumkin. Fikr-mulohaza sessiyalari, kursantlar uchun foydali bo‘lgan yangi g‘oyalarni kiritishga va ularni o‘zaro almashish imkoniyatini yaratishga yordam beradi. Umuman olganda, kursantlar o‘rtasida nutq faoliyatini rag‘batlantirish, ingliz tilida og‘zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon, kursantlarni faol ishtirok etishga, o‘z fikrlarini erkin ifoda etishga va kommunikatsion ko‘nikmalarini rivojlantirishga undaydi.

Og‘zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirish usullari. Og‘zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishda turli usullar va yondashuvlar muhim ahamiyatga ega. Bu usullar kursantlarning nutq faoliyatini yanada samarali va qiziqarli tarzda rivojlantirishga yordam beradi. Quyida ushbu usullarni batafsil berilgan:

Interaktiv o‘qitish usullari. Interaktiv o‘qitish usullari, kursantlarning faol ishtirokini ta‘minlash va ularning qiziqishini oshirish maqsadida muhimdir. Bu usullar o‘qituvchilarga an‘anaviy darslardan farqli o‘laroq, kursantlar bilan bevosita muloqot qilish imkonini beradi. Masalan, guruh ishlari, munozaralar va rolli o‘yinlar orqali talabalar o‘z fikrlarini ifoda etish, fikr almashish va o‘zaro muloqot qilish imkoniyatiga ega bo‘lishadi. Shuningdek, interaktiv o‘qitish usullari kursantlarning ijodkorlik va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

O‘yinlar va simulyatsiyalar orqali o‘rganish. O‘yinlar va simulyatsiyalar orqali o‘rganish, talabalar uchun og‘zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishning qiziqarli va samarali usulidir. Bu yondashuv orqali kursantlar real hayotdagi vaziyatlarni simulyatsiya qilib, o‘z nutqini amalda qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘lishadi. Masalan, biznes uchrashuvlari, intervyular yoki ijtimoiy suhbatlar kabi vaziyatlarni o‘ynash, talabalar uchun o‘z fikrlarini ifoda etishda ishonch hosil qilishda yordam beradi. O‘yinlar orqali o‘rganish jarayoni esa o‘z navbatida ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Audio va video materiallardan foydalanish. Og‘zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishda audio va video materiallar juda foydali vositalardir. Kursantlar real hayotdagi nutqning turli jihatlarini tinglash va ko‘rish orqali tilni yanada yaxshi tushunish imkoniyatiga ega bo‘lishadi. Masalan, filmlar, intervyular, podkastlar va boshqa audio-video materiallar yordamida kursantlar tilning talaffuzi, intonatsiyasi va til madaniyati bilan tanishishlari mumkin. Bunday materiallar orqali kursantlar o‘zlarining nutq faoliyatlarini baholash va yaxshilash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Og‘zaki nutq

kompetensiyasini rivojlantirishda zamonaviy metodlar va texnologiyalarni qo'llash talabalarga o'z bilim va ko'nikmalarini yanada mustahkamlashga, o'z fikrlarini erkin ifoda etishga va o'zaro muloqotni rivojlantirishga yordam beradi. Bu jarayon, albatta, harbiy bilim yurtlarida ingliz tilini o'rganayotgan kursantlar uchun muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. Ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirish harbiy bilim yurtlarida ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Ushbu maqolada keltirilgan usullar va strategiyalar orqali kursantlarning og'zaki nutq ko'nikmalari mustahkamlanishi, ularning o'zaro muloqot qilish qobiliyatlari oshishi va ta'lim jarayonida faol ishtirok etishlari ta'minlanadi.

Xulosa qilib aytganda, kursantlarni og'zaki nutq faoliyatida rag'batlantirish va rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalarni, interaktiv o'qitish usullarini, o'yin va simulyatsiyalarni, shuningdek, audio va video materiallarini samarali qo'llash muhimdir. Bu metodlar nafaqat kursantlarning ingliz tilidagi og'zaki nutq kompetensiyasini kuchaytiradi, balki ularning o'zlarini ifoda etish, fikr almashish va muloqot qilish qobiliyatlarini ham oshiradi. Shu bilan birga, o'qituvchilar va kursantlar o'rtasidagi fikr-mulohazalar, baholash usullari va mezonlar orqali ta'lim jarayonini yanada takomillashtirish mumkin. Harbiy bilim yurtlarida ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirish, kelajakda zamonaviy va malakali mutaxassislar tayyorlashda muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Kelajakda, bu jarayonni yanada samarali qilish maqsadida, yangi metodologiyalar va innovatsion yondashuvlarni joriy etish zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ichki ishlar organlari uchun professional kadrlarni tayyorlashning sifat jihatidan yangi tizimini joriy etish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida" gi qarori, 15.04.2021 yildagi PQ-5076-son
2. Bolbekova, D. (2024). Competence of oral speech in the teaching of foreign languages. *International Journal of Pedagogical Innovations*, 2(1), 77–81.
3. Yo'ldoshev, J. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va kompetensiyaviy yondashuv*. – Toshkent: O'qituvchi.
4. Mahmudov, N. (2018). *Nutq madaniyati*. Toshkent: Fan.
5. Abduqodirov A.A, Pardayev A.X. Ta'lim jarayonini texnologiyalashtirish nazariyasi va metodologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012 yil, 104 b.